

Úvod ke čtvrtému vydání

Tato kniha obsahuje profesní informace pro ty, kteří se chtějí věnovat vydávání knih. V úvodu nalezne čtenář charakteristiku světového i českého knižního trhu jakožto významné a svébytné části národní ekonomiky i kultury. Kniha pak přináší popis jednotlivých technologických kroků při přípravě knihy a popis organizace práce v nakladatelství. Dále jsou vysvětleny základní technické pojmy i terminologie potřebná při spolupráci s grafiky, tiskárnami a knihkupci. Čtenář zde nalezne také právní minimum potřebné při vydávání knih, a konečně kapitoly týkající se ekonomických faktorů, které se realizují při vydání každé knihy, jakož i zákonitostí působících na celý nakladatelský podnik.

Publikace vznikla z materiálů, které jsem připravil pro seminář, jež vedu v Ústavu české literatury a literární vědy FF UK od podzimu 2000. Jednotlivé materiály a údaje pocházejí z různých zdrojů. Údaje o americkém a světovém knižním trhu jsou převzaty ze studijních materiálů SPPC – letní školy pro manažery velkých nakladatelství pořádané Stanfordskou univerzitou, již jsem měl příležitost díky stipendiu poskytnutému USIA absolvovat v roce 1992. Údaje o evropských trzích jsou převzaty většinou z materiálů Mezinárodní asociace nakladatelů (IPA), Federace evropských nakladatelů (FEP) a Federace evropských knihkupců (EBF). Poznatky o anglickém a nizozemském knižním trhu pocházejí z materiálů získaných během studijních cest v druhé polovině 90. let, na něž mi laskavě poskytly stipendia The British Council, nizozemské ministerstvo kultury a nadace CEEBP. Finský knižní trh jsem měl příležitost poznat při pracovních jednáních s představiteli finského svazu nakladatelů a finského ministerstva kultury v Helsinkách v roce 1996. Údaje o švédském knižním trhu pocházejí ze semináře uspořádaného v roce 1991 ve Stockholmu švédským ministerstvem kultury.

Údaje o českém knižním trhu jsem čerpal převážně z materiálů Svazu českých knihkupců a nakladatelů (SČKN).

Rukopis knihy přečetla řada lidí zabývajících se jednotlivými nakladatelskými činnostmi, jichž si vážím jako odborníků v té či oné nakladatelské oblasti:

PhDr. Marek Pečenka, JUDr. Anna Kokošková, Pavel Štefan, Ing. Marie Kotrlá, typografka Zdenka Dvořáková a moji kolegové z nakladatelství Paseka PhDr. Bohuslav Holý, Ladislav Horáček, Ing. Jan Macháček, Hana Macková a Petr Čížek. Jejich připomínky významně přispěly k tomu, že výsledná kniha je lepší, než byl původní rukopis. Za to každému z nich patří autorův upřímný dík.

První vydání této knihy vyšlo na sklonku roku 2002, druhé, v detailech opravené, pak v roce 2005. Když jsem připravoval třetí vydání, uvědomil jsem si, jak rychle se oblast knižního trhu mění. V první polovině posledního desetiletí minulého století se započala velká technologická revoluce, která stále probíhá a jejíž tempo nijak neklesá. Během pár let zmizel knihtisk, který zde byl po staletí, v nenávratnu zůstala práce písařek na stroji, sazečů a dalších profesí a činností dříve neodmyslitelných od vydávání knih, objevují se nové materiály a vedle ofsetového tisku čekají na své uplatnění digitální tiskárny. Změnil se způsob komunikace (ze své zkušenosti vím, že dnes lze knihy vydávat, aniž byste vstali od svého psacího stolu s PC), změnil se systém značení knih pomocí ISBN, změnila se práce s obrázky atd. Snažil jsem se, aby nové, třetí vydání této knížky bylo v celku i detailech aktuální. Vedle toho, že jsem doplnil některé časové posloupnosti, jsem zejména rozšířil kapitolu týkající se redakční práce, tak aby zachycovala současnou praxi, opírající se o použití počítačů, přepracoval jsem i ekonomické kapitoly (od druhého vydání se mimo jiné dvakrát změnila sazba DPH) a rovněž kapitolu týkající se legislativy (před devatenácti lety byl přijat nový autorský zákon, nicméně od té doby došlo již ke čtyřem jeho novelám a další se chystá), zásadně přeepsaná je kapitola týkající se elektronických knih.

Knižní trh se proměnil rovněž během osmi let, které uplynuly mezi třetím a čtvrtým vydáním (2011–2019). V tomto období jsme byli svědky proměňující se knihkupecké sítě, v níž stále větší roli hrají knihkupecké řetězce, napojené často na velké distributory, podobný proces růstu velkých subjektů jsme mohli pozorovat i na nakladatelské scéně. Zásadně vzrostl význam internetového prodeje a vytvořil se trh s českými e-knihami. Nejvíce se proto změnily kapitoly 1 a 2, popisující knižní trh, a poslední kapitola o e-knihách. Do textu ostatních kapitol jsou dále promítnuté některé drobnější změny, které byly inspirovány zkušenostmi z mého pedagogického působení nebo které reflektují změny právních či jiných norem a posun cenových relací. Do bibliografie jsem výběrově přidal některé nové publikace vydané po roce 2011, a přibyla i příloha popisující používání zástupných znaků ve Wordu.

Má kniha je zamýšlena jako profesní příručka, a protože obsah vydávaných knih má s technologií jejich vydávání jen málo společného, čtenář se zde neseťká s jiným než technickým popisem nakladatelského úsilí. Přesto bych jej rád upozornil na slova Josefa Hory, otištěná v roce 1936 v katalogu knih vydaných nakladatelstvím František Borový, která považuji za základní východisko každé seriózní nakladatelské práce a která bych vytkl před všechny další informace a úvahy:

Činnost nakladatelská je široká, může obsahovat všechno: službu, umění, povtíivost řemesla, ale i dryáčnictví a zločin proti slušnosti a vkusu. Nakladatel může být stejně prostředníkem ducha a krásy, jako kuplířem či šaškem nevdělanosti. Jsou nakladatelé, kteří se jimi stali náhodou. Včera ještě prodávali leštídlo na boty, dnes knihy a zítra - zítra cokoli. Takové nakladatele hned poznáte podle vůně a chuti jejich skladu... Býti nakladatelem opravdovým je, řekl bych, něco skoro jako osud. Narodili se k tomu, museli se jimi státi a nejen, že prodávají, ale také pěstují knihy, jako dobrý zahradník vzácné druhy květín. Nejsou jen obchodními zprostředkovateli autorů, ale i společníky v duchovním procesu, jímž je spojen autor se čtenářem. Jejich činnost není jen náhodným vydáváním náhodných knih, ale plánovitou prací na stavbě kulturních hodnot...

V. P.